

31. Van Gogh: Nit estrellada (versió de 1889). **La nit estelada** (neerlandès: *De sterrennacht*).

1. CATALOGACIÓ

Títol: *Nit estrellada*

Autor: Vincent van Gogh (Groot Zunder 1853- Anvers - sur - Oise 1890)

Cronologia: 1889.

Localització: MoMA, Nova York.

Estil: Postimpressionista

Suport i Tècnica: Oli sobre tela.

Dimensions: 73,7 x 91,1 cm.

Tema: La *Nit d'Estrelles* pren com a base la vista que Van Gogh tenia des de la seva habitació, a l'asil psiquiàtric prop de Saint-Rémy, a la Provença: un camp de blat amb les muntanyes al fons; afegeix els elements que li convenen, que són el xiprer i el poble amb l'església, fent una amalgama.

2. ANÀLISI FORMAL

Elements Plàstics:

A diferència de les seves altres obres, aquest paisatge no va ser pintat a l'aire lliure, sinó des de l'habitació del sanatori, on només podia veure el cel a través d'una petita finestra. En tan extrema situació, el geni holandès va extreure del seu interior aquesta escena, en la qual la naturalesa esclata, desplega la seva energia i exhibeix tota la seva esplendor.

El pintor ha usat la pinzellada que li és característica, dibuixant clarament cada traç, entonant el quadre en la gama dels blaus i verds, i donant-li, contrastant, als focus de llum, a cases i astres, un groc ben viu. Aquest traç va cobrint la tela, com teixint-la amb puntades que van formant les diferents coses, fent ritmes diferents, que són circulars per als astres, ondulants per al firmament, de tirabuixons per a la vegetació del fons, de traços rectes per a les cases, i serpentejants i verticals per al xiprer. Aquesta composició li dona al conjunt un caràcter vibrant, decidit i esvelt.

Destaquem:

- El contrast entre la claredat i moviment del cel, amb la quietud i foscor del poble.
- L'estreta connexió entre les formes representades amb l'estat d'ànim de l'artista. El color no es correspon amb la realitat, sinó amb les emocions.
- Els contorns, en la part inferior, estan marcats amb una línia negra gruixuda, com era característic també en l'obra del seu company Gauguin.
- Les úniques línies rectes són les de les teulades de les cases.
- L'aura lluminosa que embolica la Lluna, fa que aquesta es confongui amb un Sol.
- El xiprer gegant segurament és una al·lusió a la mort.

Composició:

És un paisatge nocturn, manifestant interès per la expressió dels colors de la nit, a més del sentit d'aquesta com a temps de misteri, solitud i angúnia. L'estructura del quadre crida l'atenció perquè té dues parts ben diferents: baix està la terra, amb el poble, del que destaca l'agulla de l'església, hi ha llum a algunes finestres; dalt hi ha el cel, amb la lluna i les estrelles, irradiant la seva llum des d'unes formes circulars. El firmament és molt dinàmic, amb uns fluxos ondulants que es combinen entre si. La claredat que envolta la carena podria ser la primera llum del matí. Un xiprer, a l'esquerra, estableix el primer pla, donant l'efecte de la **profunditat**, i uneix les dues parts, de terra i cel.

Temps: La naturalesa ho embolica tot, deixa al ser humà petit, que es veu aclaparat davant una força que no pot controlar. Van Gogh s'havia de sentir així, indefens davant les adversitats de la vida i fins i tot davant si mateix, incapaç de superar la seva angoixa.

Ritme: Els colors cridaners i les línies en espiral del cel i del xiprer reproduïen la inestabilitat del seu estat d'ànim i la necessitat de descarregar aquesta frustració que l'inundava per dintre.

Estil. Postimpressionisme. 5 característiques de l'estil:

- Importància del subjectivisme
- Importància del color, i també del dibuix (contràriament a l'impressionisme).
- Format per un grup d'autors de l'època final de l'impressionisme (Gauguin, Van Gogh, Cézanne...)
- Es passa del puntillisme a les taques gruixudes.
- Els postimpressionistes obren nous camins que marquen i anuncien les avantguardes artístiques del segle XX

Hereu de l'Impressionisme, Van Gogh va ser capaç de crear un estil molt personal, més enllà de la llum i el color. La seva obra és un clar exemple de com la pintura pot expressar les emocions i tensions humanes.

Models i influències

El tractament religiós del paisatge havia estat iniciat per Friedrich (per exemple, *Monjo a la vora del mar*, 1808) i reprès per altres artistes, com Millet, el pintor dels camps i de la vida tradicional i humil, amb una altra sensibilitat (*L'Àngelus*), i Van Gogh havia recorregut moltes vegades a aquests assumptes.

Van Gogh influirà en els expressionistes, com Munch i els alemanys (Kirchner, Kokoshka, etc), i es convertirà en una icona imprescindible de la Modernitat cultural. Així doncs, xiprer, poble i també la posició de les estrelles (que no són les de maig de 1889, quan Van Gogh les va pintar) resulten de la voluntat creadora de l'artista i no una dada del paisatge; és més, l'església té el perfil de les holandeses, fent memòria del Nord, i és molt diferent de la que hi ha a Saint-Rémy.

3. INTERPRETACIÓ

Temàtica. Gènere: paisatge nocturn.

El paisatge provençal seran l'element que Vincent Van Gogh va fer servir per expressar la seva lluita íntima que acabarà amb el seu suïcidi, el juliol de 1890. Va arribar a la regió al febrer de 1888, buscant nous camins per la seva pintura; va patir una greu crisi nerviosa el desembre següent i va acceptar ser internat a l'asil psiquiàtric de Saint Paul de Meuse, prop de Saint-Rémy, on va passar un any; a la sortida va tornar al nord de França on es va suïcidar, dos mesos després.

Saint-Rémy era a una plana de secà d'agricultura tradicional; hi havia horts d'oliveres i alineacions de xiprers que protegien els ametllers de la força del mistral, el vent fred del nord; els camps tenien, al sud, les muntanyes dels Alpilles. Així Van Gogh va viure el seu infern a un paisatge molt diferent de la verdura humida i plana de la seva Holanda, o de la regió pròspera, urbana i ben comunicada, d'Arle, on va patir la crisi. L'artista va sentir que, amb el canvi, deixava la modernitat urbana i decadent per endinsar-se dins d'un àmbit tradicional, sobri i autèntic.

Significat. La natura i l'agricultura no solament li serveixen per expressar la seva percepció d'un món primordial i pur, diferent de la realitat moderna contaminada, sinó també el seu drama religiós.

L'artista pinta buscant consol i deixant aquí de costat els assumptes tradicionalment usats, que són els extrems de l'Escriptura. Olivera, xiprer, camp i cel, això és, els elements de la natura, són les limitades eines formals que Van Gogh explota per donar cos al seu estat d'ànim.

Van Gogh fa servir el **xiprer** com un vincle obscur, dens i alhora vibrant, com una flama, mogut pel vent, que uneix la terra amb el cel, i que pot manifestar la seva identitat; és un arbre que manifesta elevació i s'usa per simbolitzar, per la seva verticalitat, la fe en la vida després de la Mort i la mateixa idea de la Mort, dient el pintor, a la seva correspondència, que és funerari.

Van Gogh expressa a la *Nit Estrellada* el seu estat d'ànim; al segle XIX hi ha una regressió dels valors religiosos que són discutits pels grans avenços científics; molts busquen a la naturalesa i al Cosmos una resposta a l'anhel humà d'infinit; el pintor havia crescut en la fe, fill d'un pastor protestant, i ell mateix havia estudiat teologia i s'havia dedicat a l'apostolat, havent deixat la predicació per la pintura; ha fracassat en moltes coses, ha intentat suïcidar-se, no ha venut cap quadre i a acabat en la folia: ha hagut d'acceptar l'internament a l'asil i ara busca **consol**; alhora, pinta assumptes religiosos, l'asil, i paisatges als que projecta la seva inquietud espiritual, convertits en un grafisme de la seva ànima.

El xiprer és una flama ardent, mogut pel vent, i s'aixeca cap el cel, immens i llunyà. El **poble** està lluny, perquè ell està sol; així dona forma al calor humà, present a les experiències que es produeixen rere els vidres il·luminats i de les que l'artista no hi pot participar. **L'església**, amb la seva agulla, és el ressò del xiprer, llunyana i inútil. Vincent Van Gogh busca, en la immensitat de la nit, la resposta de Déu, *que li amaga el seu rostre* (cf. Is 8,17). Havia escrit, a la seva germana Wil, el 1888, que *Déu és un far durant l'eclipsi, i llavors certament ara passem per aquest eclipsi*.

Alhora les **estrelles**, llunyanes, misterioses, dinàmiques, i el **firmament**, que no té límits i és el lloc de Déu, li serveixen per expressar l'anhel religiós de forma innovadora, amb un element de la natura; el pintor, a una de les seves cartes, diu cercar una pintura *que pugui donar consol*, però sense tornar a lo romàntic o a les idees religioses.

En aquest quadre l'artista ha aconseguit donar forma a la seva crisi íntima, que té un component **religiós** important, mitjançant una temàtica, els paisatges, aparentment seculars; Van Gogh, com a home del seu temps, busca en la natura les respostes que, a les seves qüestions sobre l'infinit, la vivència religiosa tradicional no pot donar.

Encàrrec i recepció: Aquest paisatge nocturn va ser pintat el 1889 en el sanatori de Saint-Rémy (Provença), on Van Gogh va haver de ser ingressat pels seus atacs d'epilèpsia, un any abans que es suïcidés. Integrada en el circuit de compra venda de l'art, aquesta obra des del 1941, forma part de la col·lecció permanent del Museu d'Art Modern de Nova York; se n'han fet moltes reproduccions, i és una de les seves obres més conegudes).

Funció. En principi, és **decorativa**, però sobretot es tracta d'una **expressió** del món individual de l'artista. També destaca la manera d'investigar i aprofundir en les noves concepcions pictòriques, per aquest motiu es podria dir que la seva principal funció és **il·lustrativa**.

Explicacions: L'obra es troba situada a finals del segle XIX, triomfen el liberalisme polític i el nacionalisme, concretats en la creació de grans imperis; els europeus dominen el món. França està en la III República, i culmina oficialment la creació d'un gran imperi amb la conquesta del Sahara Occidental.

Economia: II^a Revolució Industrial. Noves fonts d'energia, el petroli, gràcies al motor d'explosió; l'electricitat. Importància de l'indústria pesant, entre d'altres.

Societat: societat de classes, prevalen els diners (la burgesia controla els recursos econòmics i per tant el poder econòmic i social enfront del proletariat que aspira a millorar la seva situació a partir de les idees socialistes (lluita de classes) i anarquistes (autogestió)).

Cultura: París és el centre cultural del món. Els artistes i els marxants de l'art intercanvien idees en els cafès dels boulevards, i gaudeixen del París "le nuit" (le Moulin Rouge, ... el can-can). Crisi important dels valors religiosos tradicionals.

3. CONCLUSIONS